

SLOVENSKI UČITELJ

VERI
VZGOJI
POUKU



V. Letnik

V Ljubljani 15. marca 1904.

Št. 3.

Nova pota.

II.

Pomudimo se še nekoliko pri analizi in sintezi.

Da je za razlago verskih resnic — za katehezo — potrebna sinteza, o tem ni nikakoršnega dvoma ali ugovora. Ta zahteva ni nova; saj je že sv. Avgustin v katehezi zastopal to stališče. Nastalo je v novejšem času pravilo: „Analiza, če potrebna; sinteza, če možna.“ Drugače pa je, če se zahteva, da bi naj bil tudi katekizem spisan sintetično.

Najprej vprašamo: kolikšen bi pač moral biti katekizem, ko bi se v vseh delih predelal sintetično? Koliko prehodnih in pomožnih za reč samo nepotrebnih vprašanj bi se moralo vstaviti! In vendar je stoletna, tisočletna slava ravno — njega jedrnata kratkost.

Že ob razlagi katekizma bi bilo pretirano, ko bi kdo hotel vselej in povsod zahtevati sintetično pot, ali bi celó izkušal vsako resnico izvajati iz biblične zgodbe. Naš razum ni tako silno neokreten, da bi ga bilo treba vedno po isti stezici voditi in pehati; marveč človek prihaja po raznih potih do spoznanja. Posebno nepotrebno delo — bi bilo, ko bi kdo pri vsakem novem spoznanju, pri vsaki novi resnici hotel oddaleč začenjati z dolgim izvajanjem, hotel takorekoč vso stavbo pričeti, zopet pri tleh ter za vsako lopico ali vsak prizidek postavljati velikanske odre, kakoršni so potrebni za zgradbo nove palače. In če je tuptam treba kakega popravila, moder mojster ne bo zopet gradil novega odrovja, saj se izhaja tudi s preprosto desko, ki se obesi kje na kako vrv.

Ako je torej pretirano izvajanje ob katehetski razpravi že škodljivo, ker se s tem izgublja dragi čas in jasen pregled, bode tem manj potrebna sinteza pri katekizmu samem. Po prejšnjem primeru bi smeli katehezovanje imenovati zidanje z raznovrstnimi potrebščinami; posamezne resnice pa, ki nastanejo kot rezultati spretnih katehez, so v katekizmu lepo razvrščene kakor hiše v pravilno zidanem mestu ali trgu. Samoumevno je torej, da sme katekizem imeti tudi drugačno vrsto kakor pa jo je imela katehetova razprava.

Saj je pri drugih predmetih enako. Oglejte si, n. pr., nauk o magnetizmu, elektriki itd. Kakšen razloček je med zdaj in nekdanj? Nekdanj so stali v knjigi na prvem mestu naravni zakoni o dotičnem predmetu, potlej pa zgledi in semtertja tudi opisani poizkusi. Nekdanj je moder profesor, prav tako kakor zdaj, pričeval s poizkusi in iz njih izvajal zakone. Ti so bili v krepkih stavkih natiskani v knjigi in za njimi zgledi, kakor so jih kazali poizkusi ali kakor so se privzemali iz narave in izkušnje. In ne dá se tajiti, da so bile take učne knjige za splošni pregled in končne preizkušnje ugodnejše nego sedanje, v katerih se skriva poglavitna reč kje v zadnjem kotu. Po takih „starih“ potih so si nabirali svojo učenost tudi oni učenjaki, ki zdaj drugim priporočajo „nova“ pota. Torej s a m z i s t e m v katekizmu še ne more biti odločilna preporna točka.

Enako se nam zdi pretirano, če se meri na to, da bi otrok ne smel nobene druge reči poprej ne videti in ne vedeti kakor samo ono, ki si jo je učitelj namenil pokazati. Da bi otroci, n. pr., mogli prav spoznati, kaj je g o z d, bi si morali poprej vsi oči zavezati in mižé korakati proti gozdu, da bi ga ne videli poprej, dokler niso dospeli vanj. Potlej šele se jim odvežejo oči, vedejo se od drevesa do drevesa, ki si ga sme vsaki natanko ogledati, otipati itd. Še-le nazajgredé se smejo ozirati na gozd iz daljave in vzklikniti: „A, to je gozd! Videli smo gozd!“

Slično res zahtevajo nekateri prenapeti pedantje. Valerian, n. pr. ki je semtertja nasvetoval res tudi marsikaj pametnega, hoče prekucniti skoro ves katekizem. Slediti mu hočem danes le v eni točki. Ne gre mu v glavo, da je v katekizmu poprej govor o milosti božji, nego o svetih z a k r a m e n t i h, češ, še le v zakramentih se nam kaže, kje in kako prejemamo milost božjo. Za vzrok navaja, da je nauk o milosti božji težak, ker se gre za nevidne reči; torej naj bi se izvajal iz vidnih reči, kakoršne so pri deljenju svetih zakramentov. Temu moramo oporekati, ker iz vidnih obredov ob deljenju svetih zakramentov tudi ni jasno bistvo milosti božje; obratno pa moramo trditi, da bi bil nauk o zakramentih sploh in o posameznih zakramentih nejasen, ko bi učenci še ničesar ne vedeli o milosti božji. Drugod vedno zahtevajo: poprej je treba pojasniti vse take pojme, brez katerih jasnosti bi ne mogli razumeti novega predmeta; zakaj pa tukaj ne? Ako hočejo otroci razumeti nauk o zakramentih, morajo na vsak način vsaj nekoliko poznati nauk o milosti božji; če jim ga ni katehet razlagal poprej in posebej, moral bi med novim razlaganjem o zakramentih obenem razlagati tudi nauk o milosti. Je pa li ložje razlagati dve reči obenem kot vsako zase, to je vprašanje, na katero si vsak lahko odgovori. Če pa ne kaže vmešavati

razlage med razlago, kam pa naj se dene nauk o milosti božji? ali mar na konec? Potem bi pa bilo nemogoče temeljito obravnavati nauka o svetih zakramentih.

Izgovor: „Vzrok je prej nego učinek“ je prazen. To je seveda res, da je vzrok prej nego učinek; a to ni res, da bi se radi tega vselej in povsod moral obravnavati poprej vzrok nego učinek. Pomeranče so, n. pr. otrokom dobro znan sad, čeravno še ne vedó, kakšno je drevo, na katerem rastejo. Za prvo potrebo jim popolnoma zadostuje, ako se jim sploh reče, da rasto in zoré na drevesu. Saj se tudi lahko pri obravnavi o milosti božji reče otrokom, da se dobiva v svetih zakramentih, ki jim — vsaj v obče — niso tako zelo neznani, kakor da bi z zavezanimi očmi prišli do napisa: O zakramentih.

Do te trditve je bržkone privedla Valeriana pretirana zahteva (onih, ki gredo po „novih potih“), da je treba vselej izvajati resnice iz zgodbe. Posebej hoče bistvo posvečujoče milosti božje razjasniti iz dogodkov ob krstu Jezusovem v Jordanu in iz Jezusovega pogovora z Nikodemom v Jeruzalemu. V prvem slučaju se krstne milosti ne dajo izvajati, ker jih Jezus pri Janezovem krstu ni prejel, ker jih ni potreboval. Dá se pač to, kar se je takrat godilo, prav lepo primerjati s tem, kar se zdaj v duši godi pri sv. krstu, ali naravnost izvajati se ne dá. Dogodek z Nikodemom je pa sploh pretežak, da bi se mogel znatno rabiti v ljudskih šolah.

Torej je razvidno, da je nauk o milosti božji ne le vmesten pred naukom o zakramentih, marveč celó potreben. Saj ni da bi se moral izvajati iz kake biblične zgodbe; lahko se sintetično in nazorno razlaga po analogiji, ako se vzamejo za podlago življenske razmere, ki so otrokom dobro znane. Morda bi se dalo tako-le pričeti: Kako imenujemo to, kar nam kdo zastonj dá? (D a r a l i d a r i l o.) Darove, ki jih prejemo iz rok visoke in imenitne gospode, navadno imenujemo tudi milosti (odtod „milostni“ gospod, „milostna“ gospa). Bog pa je najvišji Gospod, kralj nebes in zemlje; vse, kar dobivamo od njega, moramo imenovati milost. Milost božja je, da živimo, da smo zdravi; milost božja je, da imamo hrano in druge potrebščine; milost božja je, da znamo misliti, da moremo čutiti... A katekizem navadno ne govori o svetnih rečeh, o tem, kar potrebujemo za časno življenje, marveč o božjih in večnih, o tem, kar potrebujemo za večno zveličanje. Torej katekizem govori le o takih božjih darovih (= milostih), ki nam jih daje Bog v ta namen, da bi mogli biti njemu všeč in kdaj priti v nebesa itd. Opustimo tu nadaljno izvajanje, ker se gre le za „pot“, po kateri naj se pomika sintetična razlaga, da dospe slednjič do katekizmovega odgovora. Pa dokazati smo hoteli, da se prav lahko in naravno dá razlagati nauk o milosti božji in že prej, nego se je razložil nauk o zakramentih.

Valerian pa tudi trdi, da bi se moral splošni nauk o zakramentih zapostaviti za nauk o posameznih zakramentih ter šele nazadnje obravnavati.

Nekaj ima seveda ta zahteva zase, a toliko pa ne, kakor se ji pripisuje. Še enkrat omenim, da otroci na tej stopinji, kjer se obravnava nauk o milosti božji in splošni nauk o zakramentih, ne pridejo do tega nauka „z zavezanimi

očmi“, t. j. da bi še kar ničesar ne vedeli o posameznih zakramentih, o sv. krstu, o birmi itd. Toliko jim je že znano, da katehet prav lahko že anticipando vzprejme nekatere posameznosti, ki jih rabi v pojasnilo.

Obratno bi skoro trdili, da ravno tukaj se katekizem že precej bliža sintetični poti. V pojmu „zakrament“ so namreč pogloblitve reči: zunanje znamenje, od Kristusa postavljeno, in milost božja. Ako otroci posamezno dobro poznajo te tri reči, bodo lahko sestavili odgovor na vprašanje: „Kaj je zakrament?“ — No, nauk o milosti božji jim je že itak podal katekizem, je že znan; ko bi bilo le še par vprašanj o kako je Kristus odločil vidna znamenja, po katerih se deli milost božja, pa bi bila narejena sintetična pot do odgovora na vprašanje: Kaj je zakrament? Česar pa katekizem še nima, to pač lahko katehet privzame v razlago, če opozori otroke na sv. krst, na sv. birmo itd.

Torej tako absolutno potrebna tudi tukaj ni preosnova katekizma. Ne rečemo, da bi res ne bilo bolj logično, ako bi bil katekizem sintetično sestavljen, a pretvoritev katekizma je v drugih rokah; katehet pa naj si sam pomaga in hodi pri svoji razlagi ono naravno pot, ki jo zahtevajo metodična pravila.

K.

Ljudska šola na Kranjskem.

(Piše Viktor Steska.)

(Dalje.)

Z novo šolo so pričeli v Kamniku l. 1776.; v Novem mestu so otvorili l. 1778. glavno šolo; v Kranju so pričeli l. 1777. s trivialko, a l. 1787. z glavno šolo. Za šolo so priredili kapucinski samostan.

Idriji so l. 1777. namenili trivialsko; ljudstvo pa je zahtevalo glavno šolo, ki so jo res tudi blagoslovili in svečano otvorili 23. decembra 1778. Imela je v kratkem 398 učencev. L. 1791. so mesto risanja vpeljali latinščino in tečaj za učiteljske pripravnike.

Kranjska šolska zaloga je le počasi rastla. Sicer se ji je pa godila krivica. Iz jezuitskega zaklada kranjskega so plačevali goriško šolstvo, na Kranjskem so pa morali iskati vsak belič. Ko si je pa opomogla kranjska šolska zaloga, ker ji je pripalo imetje razpuščene kranjske kmetiške družbe l. 1788. v znesku 9014 gld. in polovica zapuščine knezoškofa Karola Herbersteina, so strnili zalogo štajerske, koroške in kranjske dežele in stroške skupaj plačevali (l. 1789.). Odslej je izgubila Kranjska ves svoj prebitek, ker je imela dohodkov 3354 gld., stroškov pa le 1503 gld. 32 kr.¹⁾

4. Ljudska šola za Jožefa II.

Za vlade Jožefa II. (1780.—1790.) so se odloki še strožje glasili gledé občne šolske obveznosti. Šolo naj bi ustanovili povsod, kjer imajo svojega

¹⁾ Apih l. c. 1894, 317.

duhovnika in svojo krstno knjigo, pa tudi tam, kjer je v okrožju pol ure 100 za šolo godnih otrok. Učitelj na deželi dobivaj 100—150 gld. plače brez ozira na druge pristojbine in darila, a učitelji morajo pohajati pripravniški tečaj in opravljati cerkvena ali orglarska opravila.

L. 1788. je postal naš rojak Josip Špendov vrhovni šolski nadzornik nižjeavstrijski in kot tak svetovavec vladni v šolskih razmerah vse države, Bil je pa tudi prvi sotrudnik pri preosnovi šolstva l. 1804.

Šolsko nadzorstvo je poveril cesar Jožef II. novim uradnikom okrožnih glavarstev „okrožnim šolskim komisarjem“. Stroške tega nadzorstva so plačevali iz imetja bratovščin.

Med najboljše okrajne šolske komisarje je prištevati Antona Linharta, znanega zgodovinarja. Blaž Kumerdej je posloval od l. 1787. do l. 1792. kot nadzornik v Celju.

Že l. 1778. je došel odlok, naj se osnuje trivialka v Trnovem v Ljubljani. A šele več let pozneje so ustanovili šolo pri s. Petru in v Trnovem.¹⁾

Zanimivo je, kake dohodke sta imela šempeterski in trnovski učitelj. Šempeterskemu bi morali šolarji donesti na mesec vsak po deset krajcarjev stare veljave. Otroci so pa bili večinoma revni in niso nič donašali. L. 1788. je hodilo v šempetersko šolo 69 dečkov in 16 deklic, 78 jih pa ni moglo plačevati šolnine. Od česa pa je učitelj živel? Imel je še druge dohodke in sicer od nakazane njive, ki jo je dajal v najem 8 gld., od desetine 16 gld., obresti od šolske zaloge 120 gld. in za orglanje 7 gld., skupaj 151 gld. Trnovski učitelj je imel le 78 gld. dohodkov poleg negotove šolnine; zato so se učitelji tukaj hitro menjavali. L. 1803. je imel v toliko zboljšano plačo, ker je kot cerkvenec dobival 50 gld. za ta posel.

V Kamniku²⁾ so izročili trivialko l. 1783. frančiškanom, ki so jo kmalu preosnovali v glavno šolo (1784.).

Jako so se odlikovale uršulinke v Škofji Loki.

Za normalko so iskali v Ljubljani nov prostor. Na Linhartov predlog so popravili nekdanji frančiškanski samostan in ga priredili za skoro vse šole v Ljubljani (1790.).

Pogostoma se očita, da je bila duhovščina tedaj nasprotna šoli. To očitje ni upravičeno, ker se je duhovščina upirala bolj krivicam, ki so se godile kakor pa šoli. Duh tedanje dobe je bil cerkvi malo naklonjen. Znano je, kako je jožefinizem zatiral bratovščine in samostane, cerkveno imetje pa uporabljal za svoje namene. Kdo bi to mirno gledal? Ali naj bi cerkev rade volje pustila, da bi ji jemali njeno lastnino in stare pravice. V Kamniku so za šolo odmenili dohodke beneficija presv. Trojice. Nakladali so duhovnikom in cerkvam nove davke. Duhovnikov je jelo primanjkovati. Sekularizirano samostansko in cerkveno imovino so vladni organi slabo upravljali. Kdo bi se torej čudil, da ni bilo uspeha, ki ga je vlada pričakovala? Dalje so namenili

¹⁾ Iv. Vrhovec: Početki ljudske šole. „Lj. Zvon“. 1886. 408—416. — Jul. Wallner: Zur Geschichte des Laibacher Volksschulwesens im thesianisch-josephinischen Zeitalter. „Laibacher Schulzeitung“. 1893. 161—166, 178—181.

²⁾ Podroben popis te šole ima Ljudevit Stiasny: Kamnik, 107—131.

dohodke cerkvencev učiteljem ali pa spojili službo cerkvenčevo z učiteljsko. S tem so omejili župnike. „Mnogi župniki“, je odločila vlada, „oddajajo svojim cerkvencem šole brez vednosti okrožnega urada, jih odstavljajo in premeščajo prav po svoji volji, zato se jim prav resno prepoveduje, da bi brez vednosti okrožnih uradov predstavljali ali odstavljali cerkvence.“¹⁾ Špendov sam pa je grajal, da snujejo na Kranjskem šole celo v takih krajih, kjer je le 12 do 15 za šolo godnih otrok.

Kljub temu pa je duhovščina med vsemi stanovi še najbolj podpirala šolo. Veliko zaslug za šolo si je že mnogo prej pridobil kamniški župnik Maksimilijan Rasp († 1742.); v Komendi je Peter Pavel Glavar okoli l. 1750. zgradil lepše in prostornejše šolsko poslopje in pozval za učitelja izurjenega in godbe veččega Jakoba Zupana, ki se je pa l. 1762. preselil v Kamnik.²⁾

Župnik in slovenski pisatelj Paglovec je v Šmartnem v Tuhinju poučeval mladino, Jurij Japelj³⁾ pa kot župnik na Ježici. Župnika v Mengšu in Moravčah sta izpraznila v župnišču sobo za šolo, dokler ne zgrade novega šolskega poslopja. Velike zasluge za novo šolo si je pridobil zatiški opat Francišek Ks. Tauffrer. Knezoškof Karol grof Herberstein je volil v svoji oporoki znaten del svoje imovine normalni šoli. To sporoča tudi zgodovinar Dimitz,⁴⁾ ki pa nekoliko strani prej prav pridno udriha po istem škofu, češ, da je bil nasprotnik šole. Bil je nasprotnik raznih nepravilnosti, ne pa šole same! Kako bi ji sicer volil svoje imetje?

Cesar je želel, naj bi duhovniki v pridigah priporočali novo šolo. Take govore je dal natisnjene širiti med občinstvom. Je-li kaka taka slovenska pridiga izšla, ni znano.

Šole so se le polagoma množile. Ljudje se niso mogli z njimi sprijazniti. Ljubljancani so tožili, da se otroci naučé več slabega kakor dobrega ter pozabijo še to, kar so se doma naučili. Da so pa šole tako slabe, prihaja od tod, ker so učitelji preslabo plačani in se zato ukvarjajo s privatnim poukom, zanemarjajo pa svoj redni posel. Tudi so prostori preslabi.⁵⁾

Okrožni urad je hotel šolski obisk pospešiti z odlokom: Zanikrni otroci bogatih staršev naj plačujejo dvojno šolnino, ubožnih pa naj delajo pri javnih delih (6. dec. 1781.). Magistrat naj starše sili, da bodo otroke redno pošiljali v šolo. Noben mojster ne sme oprostiti vajenca, če nima spričevala z normalke.

L. 1788. je bilo na Kranjskem šole 58 šol in 3154 šolarjev. Pozimi l. 1789. je pa bilo že 67 šol in 7525 šolarjev, če so sploh te številke zanesljive. Od teh šol je bilo na Gorenjskem (v ljubljanskem okrožju) 32, na Dolenjskem (v novomeškem okrožju) 28 in na Notranjskem (v postojnskem okrožju) 7.

¹⁾ Iv. Vrhovec l. c. 415.

²⁾ „Dom in Svet“, 1899, 293. — Dimitz. Geschichte Krains, IV., 167. — L. Stiasny: Kamnik, 163.

³⁾ Jos. Benkovič: Jurij Japelj. „Dom in Svet“. 1894, 33, 65.

⁴⁾ L. c. IV., 213. Primeri pa IV., 170 id.

⁵⁾ Iv. Vrhovec l. c. 408.

Zimski tečaj šolskega leta se je pričel 9. novembra, letni pa po beli nedelji.

5. Ljudska šola po smrti Jožefa II.

Po smrti cesarja Jožefa II. so mnogi želeli, da bi odpravili šolo na kmetih, češ, da se ne more imenovati dobrota, ker nalaga občinam, patronom in gosposkam huda bremena, odteguje mladino kmetijstvu in le premalo doseže. Vlada pa se je tej nameri odločno uprla in izkušala šolstvo izboljšati in pospeševati. Največ je dosegla l. 1805 z novo šolsko reformo, ki je ostala veljavna do najnovejše dobe. Pri tej reformi je sodeloval tudi naš rojak Jožef Špendov.

Ljudsko šolstvo se je do l. 1792. tako razvilo, kakor kaže sledeči pregled: ¹⁾ Normalnošolska zaloga je nosila 4998 gld. 17 kr. z vsemi postranskimi prihodki. Normalka v Ljubljani je imela 434 učencev.

Glavne šole so štele učencev:

1. v Novem mestu	107,
2. v Kamniku	144,
3. v Idriji	271.

Trivialki v ljubljanskih predmestjih, to je šempeterska in trnovska, sta šteli 91 šolarjev.

V vseh šolah na kmetih je bilo približno 1100 učencev.

Uršulinke v Ljubljani so poučevale 166 učenk, v Škofji Loki pa 86.

Obrtne šole v Ljubljani, Škofji Loki, Postojni, Idriji in Kamniku so imele 267 učencev.

Posebne dekliške šole so bile v Kamniku z 19 učenkami, pri sv. Petru v Ljubljani z 11, v Idriji z 33 učenkami.

Na Gorenjskem je bilo izkazanih 26 šol, pa ni gotovo, če so vse l. 1792. res tudi poslovale. Delovale so šole v Trziču, v Loki, v Selcih, v Kranjski gori, v Krašnji, v Poljanah, v Žireh in na Mlinem pri Bledu. Vseh učencev skupaj je bilo 519.

Na Notranjskem so bile šole v Postojni, v Vipavi in v Starem trgu pri Ložu. ²⁾ Učencev je bilo nekaj nad 100.

Na Dolenjskem so bile šole: v Črnomlju, ³⁾ Dobropoljah, pri Sv. Gregoriju, v Kočevju, Kostanjevici, na Krki, Krškem, ⁴⁾ v Laščah, Loškem potoku, Metliki, Radečah, Ribnici, Št. Ruprtu, Semiču, Šmariju, Št. Vidu pri Zatičini, Šmartnem pri Litiji, Trebnjem, Višnji gori, Žužemberku. Vseh šolarjev je bilo 507.

Obiskavalo je torej šolo prilično le malo otrok.

¹⁾ Mittheilungen d. hist. Vereins f. Krain, 1860, 69. Franz Wilde: Haupttabelle über den Zustand der Unterrichts-Anstalten im Herz. Krain.

²⁾ A. pl. Globočnik: Uebersicht der Verwaltungs- und Rechtsgeschichte des Landes Krain. 1893. imenuje tudi trivialko v Senožečah.

³⁾ Jakob Gross: Zgodovina črnomaljske šole. Letno sporočilo očitne glavne šole v Črnomlju. 1864.

⁴⁾ Krško mesto na Dolenjskem. J. L. Letopis M. Sl. 1879, 103. Šolo so oskrbovali od l. 1786. oo. kapucini.

LISTEK.

Črtice iz učiteljskega življenja.

X.

Še zdaj jo vidim pred seboj ono ljubko modrooko glavico, ki ji je Bog sam dal kronico na glavo — namreč celi venec zlatolasih kit. Kot otroka sem jo poznal, kot prirčno ljubko dekletce, ki je včasih z deklelo prihajalo k nam po mleko. Vedno lepše se je pozneje razvijala.

Cvetela je ko rožica
V rajski vrtec vsajena.

Zakaj neki pesem dalje poje: „Oh, zdaj pa nikdar nikdar več — veselje preč je preč!“ Zakaj ta-le tragični konec mile poezije? ker je pesmica posneta po življenju. Kruta, nemila osoda pobere često cvet prezgodaj in najraje najlepši cvet. Kakor slana je, ki čez noč umori, kar se je še na večer v polni mladostni krasoti oziralo proti zlatemu, osrečujočemu solnčecu.

Tudi ona zlatolasa glavica je padla pod smrtno koso. Kruto je bila umorjena. Da, umorjena je bila po človeku, ki še tega imena vreden ni. Pomanjkljivosti kazenskega zakona se ima zahvaliti, da se še kot „odlična“ oseba giblje med poštenimi ljudmi.

V odljudni samotni kraj je bila opisana gospica nameščena kot učiteljica. Ali je tu ne bodo našli valovi življenja — njo toli nežno, mlado bitje? O, pač. Drevó, ki stoji v samoti, samo zase, potresa vsaki vetrič, in viharjem je odprta pot, naj pridejo od katerekoli strani, in si ob njem poskušajo svojo moč. In če si ga poišče blisk kot svojo žrtev, da mu s plamenečo iskro prežge in umori krepke ude, ali se čudimo? —

Tudi v človeka samotnega in zapuščenega se zaganjajo nevihte življenja tem bolj, če ga najdejo brez opore in varstva.

Prišla je mladenka, rahločutna, lepa in neizkušena na svoje prvo mesto, bila vržena sredi valov sveta. Ti valovi, kako so se zaganjali v njo in skušala se je pridržati na rešilni deščici neomejenega zaupanja v svojega šefa. In zaupala je preveč. Ni gledala, kam plove naprej. Vrtnec jo je prijel, in bila je potegnjena v globoko žrelo, v globočino, iz katere se sama rešiti ni mogla, on pa ji je odrekel rešilno roko!

Obupno se je vrgla predenj na kolena in ga prosila, naj ji reši čast. A ni našla več prejšnjih sladkih besed in obljub — temveč le hladno prezirljivo zaničevanje. On je želel ostati prost, nenavezan. In ona?

Leto pozneje je zadonel „Requiescat in pace“ nad odprtim grobom še ne dvajsetletne učiteljice. Imela je že pol leta dopust, ker se je baje hoče lotiti jetika. Tako so govorili ljudje. Slednjič so imeli tudi prav. Bog se je

usmilil bitja, s katerim je človek ravnal tako kruto in brezvestno. Poslal je najboljšo prijateljico — smrt.

Pod zglavnikom pokojnice našli so pismo. Na zavitku so bile s svinčnikom zapisane besede: „Oporoka. Izroči se naj gospodu S. v R.“ — Zgodilo se je po njeni želji. —

Ko je S. odprl zavitek, padel je iz njega le listič z besedami: „Odpuščam Vam, da bo tudi Bog meni odpustil. Naj ostane Olgica pri teti na Dunaju in naj nikoli ne zve, kdo je njena mati. — Le če jo daste v učiteljišče, pokažite ji po maturi ta-le listič — na katerega teče sedaj tisočero solz. Pokažite ji ga in ji razodenite resnico, da tudi ona ne bo tako neizrekljivo nesrečna kakor sem bila jaz — — —.“

T.

Učiteljica.¹⁾

Učiteljica je. V očeh se ji življenje
Udanega mirú sladko razkriva,
Ki jok pozna, želje in odpuščenje.

Nikdar izkusila ni slasti vroče,
V nje sobi mraz kakor iz par se vije
In nepoznana grenka beda stoče

Ljubezen trajna nje in utrudljiva
Pripravlja drugim deco v dni bodoče,
Trdo počasi se ji glas razliva.

Mladosti čaka svetle, toda ni je,
Ne jasnih sanj. Tu včaka smrti blede,
Ko lice trudna nežnost ji pokrije,

Ko mraz vijolni ustni ji zasede,
Ko groza smrtna žar v očeh uniči,
Zašepne še v deliriju besede
Poslednje: „Pst, pazite, otročiči!“

Ada Negri.

D o p i s i.

Z dežele. Premalo? V zadnjem „Slovenskem Učitelju“ se v „dopisu z dežele“ povdarja, da je premalo, če se od šole zahteva, da bi navadila le brati, pisati in računati, češ da to ni zadostna podlaga nadaljnji samoizobrazbi. V tolažbo gospodu dopisniku povem, da se oni stavek obrača le proti temu, da bi se v ljudski šoli učile vse mogoče reči, ki dostikrat nimajo pomena za praktično življenje. Če se torej šola v tem oziru strokovno reformira tako, da bi podajala več za življenje potrebnega pouka, se

popolnoma strinjamo, toda s pristavkom: do gotove meje. Ljudska šola ni univerza. Da bi se v šoli priučili umnemu kmetijstvu, mineralogiji, živinozdravništvu, čebelarstvu, perutninstvu, sadjarstvu, zelenjadarstvu, ribarstvu itd., to je nemogoče. Ne rečemo, da bi se nekaj ne doseglo, toda v celoti bi vendar ne bilo uspeha. Tudi bi radi poznali učitelja, ki bi bil v vseh teh strokah dovolj poučen. Za strokovno izobrazbo je treba našemu ljudstvu strokovnih šol. Drugo je polovičarstvo. To je naše prepričanje. P.

¹⁾ Tempeste pod naslovom I sacrifici (žrtve) I.

Slo v s t v o .

Kratka zgodovina katoliške cerkve za šole. Z 28 podobami. Spisal Alojzij Stroj, katehet v Ljubljani. Cena 1 K 40 h. — Nujno potrebno je že bilo izdati kratko cerkveno zgodovino v slovenskem jeziku. Kdor je imel nalogo, v zadnjih letih poučevati to stroko v višjih razredih dekliških ali deških osemrazrednic ali na drugih sličnih zavodih, ta je britko občutil pomanjkanje pripravne učne knjige. Koliko časa so si morali pomagati kateheti z zastarelo, stvarno zelo pomanjkljivo in v jezikovnem oziru neokretno Lesarjevo knjižico. In zadnji dve leti niti te ni bilo več mogoče dobiti v knjigotržtvu. Zato je bil že skrajni čas, da se je tej mizeriji odpomoglo. Želeli bi le, da tiskarna družbe sv. Mohorja v bodoče z natisom takih šolskih knjig nekoliko bolj pohiti — sebi v korist. Kakor čujemo, bi bila Strojjeva zgodovina že izšla pred pričetkom tekočega šolskega leta, a natisek se je zavlekel za več mesecev. —

Potrebnosti te šolske knjige ni treba še dalje utemeljevati, a da je knjiga dobro sestavljena, zelo rabna in za naše šole primerna, se bode vsakdo prepričal, če jo le površno pregleda.

Pred vsem naj tu povdarjamo eno dobro lastnost Strojjeve cerkvene zgodovine, ki je pa zelo važna in se je doslej premalo pri nas upoštevala, namreč to: da med splošno cerkveno zgodovino vedno vpleta tudi dogodke iz domače, slovenske zgodovine. S tem se v učencih vzbuja zanimanje za predmet. O dogodkih in osebah, ki so z nami v bližnji zvezi, vsi raje slišimo, kakor pa o stvareh, ki so se dogodile v deveti deželi. Slepo posnemanje nemških avtorjev je krivo, da smo bili doslej o dogodkih, ki so se vršili n. pr. na Saksonskem ali kje drugje v Nemčiji, mnogo bolje poučeni, kakor pa o nekdanjih cerkvenih razmerah v Avstriji ali celo na Slovenskem. Pisatelj nove cerkvene zgodovine je sam ostojno obdelal zgodovinsko stvarino in podaje učencem najimennejše dogodke iz splošne in domače cerkvene povestnice v lepi, gladki slovenščini. S tem je zadel pravo smer in pokazal naslednikom, kako je treba obdelovati zgodovinsko učno gradivo. Tudi iz razdelitve stvarine, iz dogodkov in oseb, ki se opisujejo v posameznih poglavjih, je spoznati, da je pisatelj zgodovinsko

tvarino dobro obvladal in jo modro omejil na one stvari, ki so za učence naših slovenskih šol najpotrebnejše in najzanimivejše. V posameznosti ni da bi se spuščali. O sv. Mohorju in Fortunatu je pisatelj povzel epizode iz raznih legend. Zgodovinske epizode sicer zelo poživljajo pouk in so zlasti za začetnike primerne, a morajo biti zanesljive. O sv. Mohorju in Fortunatu pa nam zgodovinski viri prav nič ne poročajo; vse, kar se na nju nanaša, izvira le iz poznega srednjega veka. Tudi o sv. Rupertu se ne more trditi, da je kdaj Slovencem oznanoval sv. vero. Pa to so tradicijske trditve, ki so se pri nas že vdomačile in zaradi tega jih morda pisatelj ni hotel zavreči. — Končno naj še pohvalno omenim čedne podobe, ki knjigo krasi, in ki so velikega pomena za zgodovinski pouk.

Splošno rečemo še enkrat: Strojjeva „Kratka zgodovina katoliške cerkve“ je zelo primerna, modro sestavljena in lepo opremljena učna knjiga. Pisatelju smo hvaležni zanjo.

G.

Detinsko bogoznanje. Katekizem za prvence. Za uporabo katehetom in učiteljicam otroških vrtcev. Sestavil Ant. Kovarčič, kapelan, v Mariboru 1903. V lastni založbi. Tiskala tiskarna sv. Cirila in Metoda. Cena 1 K. — Z veseljem pozdravljamo vsak napredek v katehezovanju, ker smo prepričani, da kateheza v šoli ni nič manjše vrednosti kot cerkveni govori na prižnici. Torej smo s posebnim zanimanjem vzeli v roko omenjeno knjižico. Priznati moramo, da je g. pisatelj pridno odbiral in marljivo sestavljal, vendar smo se zopet prepričali, da je katekizem in katehezovanje lažje kritikovati, kot pa boljše napraviti.

Kakor pove naslov, ta knjižica nima kateheze, marveč je le neki nov katekizem in vsaj pričetniki bodo, kakor omenja gospod pisatelj sam v predgovoru, morali segati po onih katehetskih knjigah, katere je rabil pri sestavljanju svojega dela. S tem je seveda naša kritika še bolj obtežena, ker nastane najprej vprašanje: ali s memo prenarejati od avstrijskih škofov sestavljene katekizme? Ker je to vprašanje že rešeno s tem, da je lavantinski ordinarijat potrdil ta katekizem, ostane le še vprašanje, koliko se s tem koristi dobri stvari?

Res je za prvence težak sedanji katekizem, in želeli bi bilo, da se pred pravim katekizmom napravi neki mostič — pripravljali katekizem. A ta bi moral biti tak, da bi katehetsko delo olajšal na dvojnó stran: imeti bi moral manj vprašanj in pa preprostejša, lažja bi morala biti ta vprašanja. Glavna reč je pa, da bi se moral tesno naslanjati na sedanji katekizem, ker v višjih razredih ostane itak vse pri starem, in bi bila torej le nova ovira za pouk, ako bi imela pripravljalna podlaga drugačno obliko.

Ker je pričakovati, da bo ta katekizem kmalu izdan še v novem natisu, si drznemo nasvetovati nekatere izpremembe. 1) Tesnejše naj se zveže s predpisanim katekizmom. V to svrhu naj prevzame, kolikor možno, doslovna vprašanja z odgovori iz škofovskega katekizma; po nekoliko se je to že storilo. Pa tudi razdelitev ne bodi različna. Gotovo moti, če je v vodilni knjižici tako razkosan, n. pr. nauk o božjih lastnostih, o angelih itd. 2. Zdaj se povsod oglašajo želje po tem, da naj se število katekizmovih vprašanj krajša. Ta knjižica jih je pa močno pomnožila. Nekaj je takih, ki so po vsebini nepotrebna. N. pr. na str. 12 je na vprašanje: Zakaj se pokrižavamo? že popoln odgovor: „da nam Bog pomaga in nas obvaruje hudega“ in kar nepotrebno je še dvojno vprašanje: „Pred čim nas križ obvaruje? Kaj nam križ pridobi? Na str. 30 je že (poleg nepotrebne vprašanja: „Kaj nam želijo dobri angelji?“ Dobri angelji nam želijo pomagati) vprašanje: „Kako nam dobri angelji pomagajo?“ „Dobri angelji nas varujejo na duši in na telesu in prosijo za nas.“ Potlej pa skoro isto na strani 31. o angelju varihu. Na str. 32: „Kako nas angel varih varuje na duši? — da kaj hudega ne storimo.“ Potlej pa zopet: „Pred čim nas angel varih svari? Angelj varih nas svari pred hudim.“ — Tudi je več vprašanj prelahkih, ki odgovor takorekoč pokladajo na jezik, s čimur se znanje nič ne pomnožuje. (N. pr. Ali telo umrje? Komu je Jezus pri zadnji večerji umival noge? itd. 3. Želeli bi bilo, da se glavna vprašanja ločijo po drugačnem tisku od pomožnih vprašanj, kakoršna so posebno pri ponavljanju svetopisemskih dogodkov. N. pr. Kaj je bil Kajn? Kaj je bil Abel? Kakšen je bil Kajn? itd. Sploh je takih vprašanj treba le pri slabših učencih. Bolj priporočljivo je to: najprej

katehet pove zgodbo, potlej pa ponovi kak boljši učenec, kar si je zapomnil; če kaj izpusti, izpopolni se s primernim vprašanjem. Otroci radi pripovedujejo zgodbe. Ako se pa izprašuje stavek za stavkom, se nekako potlači zanimanje in pregled celotne vsebine 4. Kaj pa naj rečem o verzih in pesmicah? Tukaj bi pa še posebno svaril; le nikar ne preveč! Najprej naj se otroci nauče najpotrebnejših katekizmovih reči; saj bo že pri teh truda več ko preveč, — časa pa je tako malo. Ako se pa semtertja rabijo tudi verzi, naj bodo res dobri po vsebini in obliki, jasni in res blažilni. Takih podaja knjižica več na izbiro, nekaj je pa tudi bolj praznih in nepotrebni. N. pr. str. 225: „Kadar Bog mudi, nič ne zamudi“; str. 31: „Hudobni duh povsodi za hudodelcem hodi.“ (Pravijo, da pridne še bolj zalezuje, ker za hudobne se ne boji.) Iz pesmice o mirni vesti, str. 55: „S čisto vestjo se sladko spi, — če se tudi na slami leži; — huda vest še na pernici — pika in drami in teži.“ Popolnoma zadostuje prva vrstica malim glavicam, ki bi potrebovale precej truda in časa, predno bi spravile vse lepo pod streho. Nepotrebno je pač mučiti deco s pesmico, kakoršna je na str. 90: „Kterim sveti križ je nada, — tistim lepa je — navada — s križem znamenati čelo, — s križem započeti delo.“ Prva vrstica je dokaj nerazumljiva 5. Nekatero reči bi bilo treba natančneje določiti. N. pr. str. 12: „Zakaj se pokrižamo na ustih?“ — da moremo o Bogu govoriti. (Morda: govoriti tako, kakor je Bogu všeč.) — „Kako velik je Bog?“ (str. 15. — naj bi se opustilo.) „Kako dolgo bo Bog?“ — Bog bo do vekomaj. („Do“ naj se izpusti.) — „Iz česa je Bog vse ustvaril?“ (Reče naj se: naredil, ker ustvariti že itak pomeni: iz nič narediti.) — Str. 19. „Molitev pred jedjo in po jedi v zahvalo.“ (To naj bi se izbiralo ali pa postavilo kam drugam, ker tukaj bi veljalo le za — vegetarijance.) — Str. 20. „Kdo je Bog?“ (odgovor pomanjkljiv. Isto velja o vprašanju: Kako pravimo Bogu, ker je vsemo-gočen?) — Netočen je odgovor na vprašanje str. 22.): Kdaj nam pomaga Bog? — Če smo pridni in ga lepo prosimo. (Ali zlobnim ne bo pomagal, da bi se poboljšali?) — Česa v nedeljo ne smemo delati? (str. 23.) To je presplošno. (Vpraša naj se: Kakšnih del itd. Tudi odgovor ni jasen: „posebno pa ne hudega dela“) — Str. 29. je tiskovna pomota: deset korov angelov. Česa se Adam in Eva nista

se smela dotakniti? (42). — Kdaj je Jezus jedel zadnjo večerjo? (102) — Ali je Jezus že držal vino v kelihu? — Kdo je zložil apostolsko vero? (Ni gotovo, da so jo apostoli.) — Kje je razložen krščanski nauk? Str. 130: (V katekizmu — ni razložen) i. t. d. Naj bi se te pripomnje pri drugi izdaji vpoštevale. Knjižica bode s tem mnogo pridobila na rabnosti.

K.

Učne slike k ljudskošolskim berilom. Izdaja „Slovenska Šolska Matica“. Drugi del: Učne slike k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki za obče ljudske šole, izdaja v štirih delih, II. del in v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu. Uredila H. Schreiner in dr. J. Bezjak V Ljubljani 1903. Natisnili J. Blasnika nasledniki.

Prvi snopič drugega dela „Učnih slik“ leži pred nami. Obsega 49 učnih slik k berilom v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki, drugi del, izmed katerih se jih 6 popolnoma ujema z berili v Josinovem-Ganglovem drugem berilu. Tudi pri nekaterih drugih se še omenjajo slični sestavki v Josinovem-Ganglovem Drugem berilu, a niso povsem isti kakor v Schreinerjevi-Hubadovi Čitanki. Opozorjam le na pesmi „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“, ki sta sicer obe istega pesnika, Slomšeka, a vendar po vsebini precej različni.

Vse učne slike so sestavljene strogo po formalnih stopnjah in bodo gotovo vsem učiteljem pri pripravljanju na pouk kar najbolje služile. Nedostaje nam prostora, da bi posamezne slike natančneje ocenjevali, zadostuje naj le kratka sodba o knjigi v obče. Že imeni gospodov, ki sta knjigo uredila, sta nam porok, da je v knjigi le najboljše zrno, brez plevela, brez nepotrebne primesi. Zato so tudi slike prav po potrebi daljše ali krajše, da, nekatere zelo kratke.

Prav primerne so opazke ob začetku skoro vsake slike, v katerih se podajajo učiteljem potrebni migljaji, kdaj je umestneje obravnavati ta ali oni berilni sestavek, na katero prejšnjo vajo naj se naslovi i. t. d. Pri mnogih najdemo tudi v uvodu že začrtan „glavni smoter“ dotičnega sestavka in pri nekaterih so naštetu celo učila, ki se naj pripravijo za ponazorovanje predmetov, ki se omenjajo v dotičnih sestavkih.

Prva stopnja podaja vedno kratko pravico, s katero se vzbudi v učencih zanimaje

za stvar, o kateri hočemo govoriti, druga se pa peča s podajanjem nove učne snovi in se prav posebno ozira na razjasnjevanje besed in rekel. Gotovo pa bodo slednjega učitelja najbolj zadovoljile zadnje tri stopnje, namreč: uglabljanje ali druženje, povzetek ali jedro in vaja in uporaba. Glede pete stopnje, kjer so spisatelji namignili zlasti na jezikovne vaje, pravi že urednik g. H. Schreiner v uvodu knjige, da „jim bodo gotovo čitatelji prav hvaležni“, da so to storili. In res so te jezikovne vaje, bodisi slovnične, pravopisne ali pa spisne, tako primerno izbrane, da se bo gotovo vsak učitelj rad oziral nanje. G. L. Černej je nekaterim slikam še dodal „kratek, skupno sestavljen spis“, ki naj bi bil učiteljem uzor, kako je mogoče vsebino daljšega berilnega sestavka podati v najkrajši obliki.

S tem snopičem, ki nas je popolnoma zadovoljil, je obdelana nekako prva tretjina Schreinerjeve-Hubadove Čitanke; preostajati torej še dve tretjini omenjene knjige. Obzaluje, da „gmotno stanje ne dovoljuje objaviti vseh slik naenkrat“, kar bi se pa gotovo lahko zgodilo, ako bi vsak učitelj(ica) storil svojo dolžnost in postal ud za slovensko ljudsko šolstvo velezaslužne „Slovenske Šolske Maticice“. Na vas je torej, slovenski učitelji in učiteljice, da prej ko prej dobimo celotno zbirko učnih slik k slovenskim ljudskošolskim berilom.

△

Učne slike iz zemljepisja. Avstrija. (Podrobni učni načrt.) Uredil Anton Maier. Stremi zemljevidi. V Ljubljani 1904. Natisnila in založila I. g. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Cena K 1'50.

Izšla je zopet nova knjiga učnih slik. Uredil jo je c. kr. okrajni šolski nadzornik g. A. Maier; kdo je sestavil posamezne slike, tega nam ne pove ne naslov, ne uvod knjige. No, pa saj ni treba, da bi morali tudi to vedeti. Oglejmo si kar vsebino knjige. Podaja nam „minimalni podrobni učni načrt za obravnavo Avstrijsko-ogrske države, obsega torej le najvažnejše učivo, ki ga je možno obvladati v enem šolskem letu.“ Izbrano učivo je namenjeno predvsem učencem petega razreda osemrazrednih ljudskih šol, vendar bo knjiga tudi drugim šolam dobro služila.

Vsa učna snov je razdeljena v 25 odstavkov. Prvi podaja „Pregledno ponovilo učiva iz IV. razreda“, namreč zemljepisno snov o kranjski deželi. Zatem pa se vrsté:

Obči pregled avstrijsko-ogrske države“, Goropisje“, „Izlet na gorski vrhunec“, „Pastirčevanje na planinah“, „Nevarnosti v planinskem svetu“, „Kras“, „Ogrska nižina“, „Reka Dunav in njegovi dotoki“. Nato sledé učne slike o posameznih kronovinah — le Predarlško pogrešam, — katerim je pridejana še posebna slika o Jadranskem morju, in zadnja z naslovom „Cesar in država“. Da bi o vsaki posamezni sliki obširneje razpravljali, je nepotrebno, ker so si druga drugi zelo podobne.

Pri vsaki učni sliki so našeta najprej učila, ki so potrebna pri obravnavanju dotične stvarine. Žalibog, da ravno teh še mnogo šol nima. Naj jih navedem tu kakor jih našteva g. urednik v uvodu: 1. Zemljevidni obrisek I. in II. Avstrijsko-ogrske monarhije. 2. Hardt Vincencij, stenski zemljevid Avstrijsko-ogrske monarhije. 3. Rothaug J. G., fizikalni in politiški stenski zemljevidi Avstrijsko-ogrske monarhije (1: 900 000), Alpskih, Kraških in Sudetskih dežel. 4. Slike, rastline in drugi predmetje, kakor so navedeni pri posameznih učnih slikah. 5. Dober stereoskop za stereoskopske slike. Vseh teh učil nima niti polovica slovenskih ljudskih šol. No, pomagati si bomo morali kakor bomo vedeli in znali.

Vsaka učna slika nam podaja nato kratko „osnovo“, po kateri je učna slika izdelana. Pri posameznih kronovinah je skoro vseskozi ta-le osnova: 1. Oblika in meje. 2. Gorovje. 3. Vodovje. 4. Glavno mesto. 5. Pridelki. 6. Izdelki. 7. Prebivalci. Neumljivo mi je zakaj se je vodovje izpustilo pri Salzburškem, ter pri Galiciji in Bukovini. Saj so vendar tudi v teh deželah reke, ki so imenovanja vredne.

Ker pa že govorim o vodovju, naj še omenim, da tudi v stenskem zemljevidnem obrisku II., ki je pridejan knjigi kot priloga, pogrešam nekaj rek, katerih bi ne smelo manjkati, namreč: Kolpo, Sočo, Bosno, Labo, Veltavo, Moravo, Salico, Vislo, Dnjester in Prut.

Popolnoma pa odobravam, da so se izpustila vsa števila o velikosti dežel in množini prebivalcev posameznih kronovin in mest, le

na Dunaju, Pragi in Budapešti so naveden zaokrožena števila prebivalcev.

Tudi gorovja se le kratko omenjajo. Izmed vršacev nam podaja knjiga le tri, namreč: Ortler, Veliki Klek in Dachstein; kranjski so seveda izvzeti, ker ti se obravnavajo že v četrtem šolskem letu.

V učni sliki: Dolenje Avstrijsko se omenja gora Kahlenberg. Ali bi ne bilo umestno tu otroke opozoriti na obleganje Dunaja, kakor se je tudi pri Sisku, Mohaču in Sigetu opozorilo na zgodovinska dejanja, ki so s temi kraji v najožji stiki?

Pri obravnavanju Dolenjega Avstrijskega je sestavljalavec slike namignil tudi na „vaje v čitanju voznega reda“. Take vaje naj bi se tudi pri drugih kronovinah vpletle, ker so velike važnosti za praktično življenje.

Pohvalno moramo tudi omeniti, da so se v nekatere učne slike upletli stavki, ki imajo namen poučiti otroke o škodljivosti žganjepitja. Kot vzrok revščine v Galiciji navaja spisatelj slike med drugimi tudi ta, da je „ljudstvo po večini vdano pijančevanju“. Potem pa nadaljuje: „Žganje uniči ljudem duševne in telesne moči, da ne morejo delati. Pijanec zanemarja gospodarstvo; svoje posestvo zapravi v židovski žganjarnici (str. 43). In na strani 24. beremo: „Le škoda, da ga (žganje — slivovec) Slavonci sami preradi pijo.“ S temi nauki pa se nikakor ne strinja stavek: Ogrski čikoš „se okreпча (!?)... z žganjem“ (str. 16.). Ako hočemo odvrniti žganjepitje, vendar ne smemo učencem žganje slikati kot krepčilo!

Tudi priloge, izvzemši zemljev. obrisek II, o katerem smo že zgoraj navedli nekatere nedostatke, nam zelo ugajajo; le škoda, da ni nikjer omenjeno, kje se dobe taki zemljevidni obriski v večji obliki, ker bi si jih gotovo mnoge šole rade nabavile.

S knjigo bodo gotovo vsi gg. tovariši prav zadovoljni. Pomanjkljivosti, na katere smo opozorili, ji ne kratijo njene vrednosti. Naj bi tem učnim slikam prav kmalu sledile še druge, zlasti o kranjski deželi. △



Šolske vesti.

Odbor »Slovenske Šolske Matice« je imel 13. februarja 1904 sejo. 1) Sklenilo se je kar najhitreje izdati »Spominski list« za mladino, ki zapušča šolo. 2) Odbor nima odgovoru predsednika na predlog gosp. nadučitelja L. Perkota ničesar dostaviti. Sicer pa se bodo vnovič povabile tiskarne, v katerih se ne tiska noben politično prononsiran list, naj stavijo svoje ponudbe; tisk se odda onim tiskarnam, ki bodo stavile najugodnejše pogoje. 3) Glede na glasovanje pri zadnjem občnem zboru se konstatira: Navzočnih je bilo kakih 60 društvenikov; za predlog o tisku društvenih publikacij je glasovalo 11 članov; § 22. pravil »Slov. Šolske Matice« pa pravi, da »mora sklepom pritrđiti nadpolovična večina navzočnih društvenikov«; predlog torej po pravilih ni obveljal. Točka 2. in 3. naj se objavita sedaj v šolskih listih in pozneje v Letopisu. 4) Za leto 1904 se izdajo knjige: Ped. Letopis, Učne slike in Realna knjižnica. Ako bi Letopis postal preobširen, izidejo razprave v posebni knjigi. Knjige se tiskajo vse v 2500 izvodih 5) »Šolska Matica« bo skrbela za knjigo o domači vzgoji ter v to svrho stopila v zvezo z »Družbo sv. Mohorja«. Poedina poglavja tega staršem namenjenega spisa naj bi služila »šolskim večerom za starše« in se uporabljala za predavanja po bralnih društvih itd. — V Ljubljani, dne 13. svečana 1904.

Odbor.

Nova šola je dovoljena v Šembijah.

Osebnosti. Cesar je ravnatelj na pripravnici v Mariboru, g. Henrika Schreinerja, in ravnatelj na učiteljišču v Gorici, g. Štefana Križaniča pomaknil v VI. plačilni razred.

Nova učna knjiga. V c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju je izšla »Čitanka

za obče ljudske šole. (Izdaja v štirih delih.) III. del. Sestavila Henrik Schreiner in Fr. Hubad. Cena vezani knjigi 1 K 30 h. O tej knjigi o priliki izpregovorimo kaj več.

Štiridesetletni doktorski jubilej je dné 1. marca t. l. praznoval sedajni naučni ministr, ekscelenca dr. Viljem pl. Hartel.

Imenovanje. Profesor na goriški pripravnici, g. Viktor Bežek, je imenovan ravnateljem pripravnice v Kopru.

Za nadzornika veronauka na be-ljaški gimnaziji je imenovan č. gospod G. Bittner, stolni župnik v Celovcu.

Mahkotovo učiteljsko ustanovo je dobil upokojeni nadučitelj gosp. Josip Bozja.

Koroški deželni šolski svet je izdal ukaz o dopustih učiteljev, v katerem pravi, da so učitelji večkrat neopravičeno jemali dopuste, oziroma prelagali proste dni. Ukazuje se, da se smejo dopusti dajati le v slučaju bolezni, ker je itak že dosti šole prostih dni, in se mora strogo držati šolski red.

Pravico javnosti je naučno ministstvo dalo gimnaziji oo. benediktincev v Št. Pavlu in pripravnici za učiteljice ss. vršulink v Celovcu.

Okrajna učiteljska konferenca za logaški okraj bode letos dné 9. julija v Dolenjem Logatcu. Poleg običajnih točk je na dnevnem redu tema: »Risanje v ljudski šoli z ozirom na zahteve sedanjosti. a) Ali naj se riše na stigmografične zvezke? b) Ali naj se riše prosto? c) Ali naj se uporabljajo predloge? d) Ali naj se riše po predrisbi? e) Ali naj se riše po naravi?« Poročilo morajo izdelati vsi člani konference. — Šolska vodstva naj posebej v svojem predloženem poročilu odgovore na sledeča vpra-

šanja: a) V kake zvezke se sedaj na tamošnji šoli riše, s stigmami ali brez stigem? b) Kake predloge se sedaj rabijo na tamošnji šoli? c) Se li na tamošnji šoli že riše po naravi in kaki učni uspehi so se dosegli?

Mestna realka v Idriji. Prvo polletje se je končalo s sledečimi uspehi: V pripravljalnem tečaju je dobilo 26 učencev prvi in 15 učencev drugi red. V I. razredu je bil 1 odličnjak, 29 jih je dobilo prvi red, 14 drugi red in 5 tretji red; v II. razredu 1 odličnjak, 28 prvi red, 16 drugi red in 1 tretji red; v III. razredu 1 odličnjak, 18 prvi red in 10 drugi red. Realka je dobila tudi za tretji razred pravico javnosti.

Proti nezgodam pri telovadbi. Državno pravdnštvo v Gradcu je obvestilo naučno ministrstvo, da se je minolo leto 13 leten gimnazijski učenec ponesrečil pri obveznem telovadnem pouku. Pri plezanju na drogu se mu je zadrila v spodnji del telesa trska, ki mu je predrila želodec na treh mestih. Kljub najskrbnejši zdravniški pomoči je deček umrl po dvakratni operaciji. Sodnijska preiskava je dognala, da je bil smrekov les, iz katerega je bil drog narejen, za tako stvar neprimeren, ker je imel po dolgosti več špičastih trsk, ki so se prav lahko odločile. Naučno ministrstvo je ukrenilo, da so se šolska vodstva obvestila o tem žalostnem dogodku, ob enem pa se jim je naznanilo, „da je glasom odstavka II. za srednje šole izdane instrukcije za pouk v telovadbi telovadni učitelj dolžan, pogosto preiskati, je li telovadno orodje v dobrem stanju, in skrbeti da se poškodovano orodje pred popravo, ki se mora pa prav kmalu izvršiti, ne rabi. Ta ukaz, ki ima samo ob sebi umevno splošno veljavo, morajo tudi vodstva ljudskih in meščanskih šol, oziroma učitelji telovadbe točno izpolnjevati.“

Učiteljske izpremembe. Učitelj gospod Martin Judnič je premeščen iz Postojne v Št. Vid pri Zatičini, gosp. Jadviga Schwickert iz Št. Lamberta v Tržič, gdč. Julija Kalin iz Knežaka v Planino in na njeno mesto pride gdč. Angela Petrič. Imenovani so: Nadučiteljem g. J. Vuga v Nadanjem selu, začasni učitelj v Preski g. Fr. Repovš za Tržič, g. A. Sila v Št. Rupertu za Ajdovec, g. E. Lapajne v Čadramu za Senožee. Definitivno so nameščeni: gospod Karol Hlebec v Pulju, g. Janko Levstik v Zagorju, g. Leop. Marn v Škocijanu, g. J. Štrekelj na Vrhniki, g. Raf. Zupanc v Postojni, gdč. Marija Fajdiga v Dobrničju, gdč. Julija Jaklič v Besnici. Premeščeni so: Nadučitelj gospod Fr. Delcort iz Fare v Podrago, gosp. Anton Grže iz Planine v Babino polje, g. Matija Primosch iz Starega brega v Nemško loko, gdč. Leopoldina Bukovitz iz Koprivnika v Stari log, nadučitelj g. Martin Lah iz Laporja v Št. Rupert nad Laškim, gdč. Marija Kralj, iz Št. Jurija na Paki k Sv. Venčeslavu. — Učiteljici gdč. Ter. Mihelič v Šoštanju je dež. šolski svet dovolil omožiti se z g. Iv. Luknjanom, učiteljem istotam.

Razpisane učiteljske službe. Na štirirazredni dekliški šoli v Kočevju je razpisano učno mesto s postavnimi dohodki v definitivno event. začasno nameščenje. Prošnje do 20. marca na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju. — Na enorazrednici v Homcu je popolniti mesto učitelja-voditelja s postavnimi dohodki počenši s šolskim letom 1904/5. Prošnje do 20. marca na c. kr. okrajni šolski svet v Kamniku. — Na dvorazrednici v Preserji je definitivno namestiti služba nadučitelja. Prošnje do 24. marca na c. kr. okr. šolski svet v Ljubljani. — Na trirazrednici v Koprivniku (Nesseltal) je razpisano učno

mesto za učitelja ali učiteljico v definitivno event. začasno nameščenje. Prošnje do 24. marca na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju — Na enorazrednici v Altbacher je razpisano mesto učitelja-voditelja v definitivno event. začasno nameščenje. Prošnje do 24. marca na c. kr. okrajni šolski svet v Kočevju. — Na

štirirazrednici na Jesenicah je razpisano učno mesto v definitivno event začasno nameščenje. Prošnje do 31. marca na c. kr. okr. šolski svet v Radolici. — Na enorazrednici v Planini pri Vipavi je razpisano učno mesto. Prošnje do 27. marca na c. kr. okrajni šolski svet v Postojni.

Drobtine.

Krščanska organizacija učiteljstva napreduje posebno na Nižje-Avstrijskem. Dne 5. marca se je osnovalo društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj Horn. S tem je dunajska krščansko-socialna stranka pričela organizovati učiteljstvo po deželi, dočim so bila doslej krščanska učiteljska društva le na Dunaju. Novo društvo ima namen: čuvati in gojiti krščanstvo v šoli, gojiti patriotizem in pospeševati ljudsko izobrazbo. Pristopilo je tako 200 članov, med temi 60 svetnih učiteljev in učiteljic. Po vzgledu organizacije za okraj Horn se bodo ustanovila društva tudi po drugih okrajih

Osrednji odbor za Vegov spomenik v Ljubljani je nam poslal naslednji poziv za sklad, da se iz njega postavi Juriju Vegi spomenik v deželnem stolnem mestu Ljubljani: Podpisani odbor se usoja obratiti s tem pozivom na vse poznavatelje in prijatelje znanosti, pa tudi na vse cenitelje in častitelje junaških činov s prijazno prošnjo, da bi mu dejansko pomagali zbirati doneske in tako izvršiti patriotično podjetje, čigar pomen ne sega samo čez meje naše ožje domovine, ampak tudi čez meje avstrijske države. Namen je podpisnemu odboru, poskrbeti za to, da po vsem svetu znani in slavni matematik baron Juri Vega, vitez Marije Terezije reda, prejme v

deželnem stolnem mestu svoje ožje kranjske domovine, v Ljubljani, dostojen spomenik in da tako domovina častno povrne, kar je že dolgo dolžna odličnemu učenjaku, vrlemu branitelju in pospeševalju civilizacije. Baron Juri Vega, rojen l. 1754. v Zagorici v Moravski fari na Gorenjskem, sin nepremožnih kmečkih roditeljev, ki je pri topništvu, kamor je prostovoljno vstopil kot „prostak-kanonir“, dosegel častno stopnjo podpolkovnika, je bil zaradi svojega izvrstnega znanstvenega delovanja in zaradi svojih odličnih uspehov na bojnem polju v turških in francoskih vojnah že za svojega življenja deležen obilih in posebnih časti in odlikovanj. Za njegova doslej ne še prekošena logaritmično-trigonometrična dela, ki so bila tudi na angleški, francoski, nizozemski in ruski jezik prevedena in izmed katerih je njegova logaritmično-trigonometrična priročna knjiga prišla že v 80. natisku na svetlo in se še vedno uporablja na srednjih in višjih učiliščih vseh kulturnih narodov, so ga učene akademije in učene družbe v Londonu, Berlinu, Gotingi, Pragi, Erfurtu, Mogunciji izvolile za svojega souda. V svojem svojstvu kot vojak, kot pripadnik staroslavnega bombardirskega kora se je izkazal zlasti v Lavdonovi vojski pred Belim gradom kot praktičnega artilerista in je odločil, da se je dne 8. oktobra 1789 vdala trdnjava Beli

grad, dné 14. novembra 1793. pa je s svojim odločnim postopanjem provzročil, da si je naša vojska osvojila Fort Louis ter je tako izvršil svoje najsijajnejše junaško dejanje, ki je bil zanje tudi odlikovan z viteškim križem Marije Terezije reda. Leta 1800 povišan v (avstrijski) baronski stan, je bil Vega leta 1801. kot soud sprejet med deželne stanovne vojvodine Kranjske. Da se temu že v življenju toliko odlikovanemu vojaku zdaj, ko je preteklo ravno celo stoletje, odkar je padel pod zločinsko roko zavratnega morivca, zagotovi hvaležen spomin na njegova velika znanstvena dela in na njegove sijajne vojaške čine in se mu tako postavi dostojen spomenik v deželnem stolnem mestu Ljubljani, se je tukaj ustanovil osrednji odbor, ki se obrača do najširših krogov z vljudno prošnjo, da bi blagovolili materielno pospeševati to podjetje. Doneski*) naj se blagovoljno pošiljali na adresu: Blagajnik osrednjega odbora: Gospod Ivan Kramaršič, c. kr. stotnik domobranskega polka št. 27 v Ljubljani. Osrednji odbor za Vegov spomenik v Ljubljani: Predsednik: Mihael Lukanc pl. Savenburg, c. in kr. polkovnik v p. I. podpredsednik: Oton pl. Detela, deželni glavar vojvodine Kranjske. II. podpredsednik: Ivan Hribar, župan stoln ga mesta Ljubljane.

Število Slovanov. Vseh skupaj je Slovanov 138,591.800, in sicer Rusov in Rusinov 95,300.000, Poljakov 19,125.000, Čehov 9,500.000, Srbo-Hrvatov 8,210.000, Bulgarov 4,850.000, Slovencev 1,450.000, Lužiških Srbov 156.800.

Nekaj za organiste. Kakor znano, organisti ob hudi zimi mnogo trpe, ker jim od mrzlih tipk na orgljah prsti kar odrevene. Nemški list „Fränk. Volksblatt“ pa piše iz Seyfriedsburga, da je tamošnji učitelj Weidenschläger izumil neko pri-

pravo, s katero bo mogoče tipke ogreti in je za svojo iznajdbo že dobil patent. S to novo pripravo pa ne bo mogoče ogreti le tipk manuala, temveč gorek zrak bo obdajal tudi roke igralca tako, da ne bo čutil nikakega mraza. Ako bo ta iznajdba res dobra in ne predraga, bo gotovo mnogim organistom dobrodošla.

Kdaj začenja novo leto? Novo leto začenja jako različno pri raznih narodih. Rusi praznujejo novo leto za 13 dni pozneje nego mi. Pri Perzijanih in Turkih, ki se ravnaajo po mesečnih letih, ki niso enako dolga, začenja novo leto v aprilu, včasih celo v majniku. Japonci in Korejci so do l. 1872. praznovali novo leto v februarju ali sušču, zdaj je obhajajo enako z nami. Trdovratni Kitajci imajo novo leto po mlaju, ki je prvi po onem času, kadar solnce nastopi v znamenju vodarja. V Srednji Evropi velja za novo leto srednjeevropski enotni čas, za Francijo in Belgijo zahodnoevropski, ki zaostaja 50 minut za srednjeevropskim, v Rusiji in Rumuniji velja izhodnoevropski čas, ki je za eno uro naprej kakor pri nas.

Šolstvo v Švici. Švica šteje 4634 ljudskih šol, katere poseča 473.085 učenecv. Poučuje 10.116 učiteljev in učiteljic. Izdatki so iznašali leta 1899. 30,036.338 frankov. Za enega učenca so torej izdali povprečno 63 frankov, toda razmere so krajevno različne; tako izdaja kanton Bazileja za enega očenca 230 frankov, kanton Wallis pa samo 17 frankov. Za vsakega Švicarja je povprečno šolski prinos 9'50 franka. Toda i tu so veliki razločki: v Bazileji plača vsak 18, v Wallisu samo 3'10 franka.

Delo šolskih otrok v Avstriji. „Statistische Monatsschrift“ naznanja, da se je l. 1900 od 3,207.674 šolodolžnih otrok v Avstriji uporabljalo 154.791 otrok (t. j. 4'5 %) za obrtna, poljedelska in druga dela. Med temi je bilo 84.199 dečkov in

*) Doneski se bodo po časopisih razglašali.

70.572 deklic. Obrtna dela je opravljalo 51.781 otrok, poljedelska in druga ne obrtna dela pa 103.010. Pri poljedelskih delih so se upoštevali le oni, ki so delali za plačilo, pri obrtnih in drugih delih pa se ni oziralo na to razliko. Starost teh otrok je bila navadno čez deset let.

Nov protest proti omejevanju cerkvene učne prostosti na Francoskem. Kardinala Richard v Parizu in Langenieux v Rheimsu sta predložila predsedniku republike protest proti načrtu zakona, ki je bil predložen zbornici, s katerim naj bi se odvezelo tudi dovoljenim šolskim kongregacijam dovoljenje poučevanja. V protestu se spominja predsednika, da je varuh prostosti in pravice vseh Francozov, in izraža se bojazen, da bode brezverstvo, ki je neizogibna posledica nameravanega zakona, povzročilo pogubo Francije. Temu protestu se je že pridružilo nad 50 francoskih škofov.

Z vojaško silo izganjajo otroke iz šol. V Ploërmelu na Francoskem so dne 13. februarja t. l. izgnali otroke iz njihovih šol. 1800 vojakov je bilo v to odločenih; 6 častnikov garnizije Vannes je odreklo sodelovanje pri tem izganjanju.

Prijatelji učiteljstva so na Šleskem. Kakor znano, so učitelji na Šleskem najbolje plačani v naši državi. Kljub temu pa šleske občine dovoljujejo svojim učiteljem še posebne doklade iz občinskih sredstev, kakor: draginjske in osebne doklade, stanarine in kurjavo. Je pač Šlesko bolj bogato kakor pa Kranjsko.

Vprašanje. „Dobili smo knjige ‚Slovenske Šol. Matice‘ za l. 1903, ne pa tudi knjig ‚Hrvatskega pedagoško-književnega zbora v Zagrebu‘. Kdaj dobimo tudi te?“ Tako nas vprašujejo člani „Slov. Šol. Matice“, ki so plačali tudi polovico letnine za omenjeno društvo.

Učenec napadel učitelja. 11 letni učenec Pavel Hübner v Berolinu je sunil

svojega učitelja Zeisingerja z nožem trikrat v hrbet in ga precej težko poškodoval. Storil je to iz maščevanja, ker ga je učitelj kaznoval.

Zveza koroških učiteljev hoče ustanoviti poseben pravni oddelek, ki bo imel odločevati, kdaj naj dá zveza kakemu članu brezplačnega pravnega zastopnika. — Ustanoviti hočejo tudi posebno posojilnico za učitelje.

Učiteljske plače na Grškem. Na Grškem so učitelji — baje le na papirju — tako-le plačani: učitelji I. vrste imajo 112 K, učitelji II. vrste 80 K, učitelji III. vrste 64 K na mesec.

Protiv avtomatom. Pruski minister je izdal naredbo, v kateri se prepoveduje postavljanje uličnih avtomatov, ker navajajo otroke k sladkosnednosti.

Češki „Pravopis“. Kakor imamo Slovenci Levčev „Pravopis“, tako so zdaj tudi za Čeha v zalogi šolskih knjig izšla „Pravidla hledící k českému pravopisu a tvarosloví s abecedním seznamem slov a tvarů.“

Vegov arhiv. Dekan Bizjan v Moravčah je ustanovil Vegov arhiv, za katerega so došla že mnoga znanstvena darila. Vsi častitelji Vege, kateri imajo kako Vegovo delo starejše izdaje in je ne potrebujejo, kakor tudi gg. pisatelji, kateri so ali bodo objavili o Vegi kak članek in tudi uredništva domačih listov, ki so in bodo še prinesla o Vegi članke, vesti in beležke, se tem potom prav uljudno prosijo, da bi doposlali Vegovemu arhivu po en izvod dotičnih knjig, knjižic in časopisov.

Čipkarske šole na Saksonskem. Saksonska država podpira 28 čipkarskih šol katere obiskuje 1350 učenk.

Koliko gozdov je v Avstriji. Dalmacija 16,5 %, Galicija 24,8 %, Moravsko 25,1 %, Primorsko 26,2 %, Češko 28,6 %, Dolenje Avstrijsko 32,2 %, Salzburško

32·3 %, Gorenje Avstrijsko 32·5 %, Šlesko 38·8 %, Tirolsko in Predarlško 38·7 %, Štajersko 40·3 %, Kranjsko 40·8 %, Koroško 44·6 %, Bukovina 45·4 %.

Vseučilišče in ljudskošolski učitelji. Uradni list Hessen-Nassauske kneževine razglša sledeči odlok: „Učitelji ljudskih šol, eventualno učiteljski kandidati, ki so prestali izpit zrelosti z izvrstnim uspehom, usposobljenostni izpit pa vsaj z dobrim uspehom, ki so na to vsaj tri leta službovali uspešno na ljudskih šolah, morejo dobiti triletni dopust in dovoljenje, posečati deželno vseučilišče kot redni slušatelji. Namen proučavanja je popolnjevanje v pedagogiki. Po triletnem studiju se vrši poseben izpit. Službeni dohodki ostajajo ves čas isti.“

Reforma šolstva v Angliji. V naučnem svetu londonskem se posvetujejo o projektu, spraviti vse šole iz mesta — na deželo. Vsi otroci bi potem morali preživeti deset mesecev na leto na vasi; iz prenapolnjenih mest, iz dima in prahu, iz ognjišč nemoralnosti bi morali v čiste gaje in gozdnate krajine. Samo o počitnicah in o praznikih bi se smeli vračati k staršem. Roditelji bodo plačali otrokom samo hrano, vsi drugi izdatki se bodo pokrili iz vsot, ki se bodo dobile po prodaji mestnih šolskih poslopij in po gospodarstvu, katero bode zvezano z vsako šolo. Že sedaj so se oživotvorila v Jorkshiru, Marston Mooru in drugod takšna šolska gospodarstva.

Avanzovanje učiteljiških ravnateljev in profesorjev. V zadnjem času je bilo pomaknjenih 6 ravnateljev državnih učiteljišč v VI. plačilni razred, dalje 6 učiteljiških profesorjev v VII. in 28 profesorjev v VIII. razred. Izmed 58 ravnateljev državnih učiteljišč jih je sedaj 25 v VI. razredu in od 332 definitivnih učiteljiških profesorjev jih je 66 v VII. in 126 v VIII. razredu.

Zdravniška vizitacija učiteljev. Ostrogonski kraljevski šolski nadzornik je predlagal, da bi se zdravniško preiskali vsi učitelji, ker se boji, da je med učitelji mnogo jetičnih oseb, ki morejo silno slabo vplivati na zdravje šolske mladine. Zdravnik se je sicer uprl predlogu in je dejal, da je takšen predlog omejevanje osebne prostosti; navzlic temu nasprotovanju se predloži predlog naučnemu ministrstvu.

Mednarodni kongres za šolsko higijeno združen s šolsko-higijenično razstavo se bo vršil od 4. do 9. aprila t. l. v Norimbergu.

O nastavljanju učiteljev na učiteljiščih. Pogosto se meščanski, pa tudi ljudskošolski učitelji imenujejo glavnim učiteljem na učiteljiščih. To pa slušateljem modroslovne fakultete v Innsbrucku ni prav po volji, in so zato dné 1. februarja t. l. priredili na tamošnjem vseučilišču zborovanje, na katerem so se izjavili proti temu, da bi se še učitelji nastavljali na učiteljiščih kot glavni učitelji. Sklenilo se je, da se pošlje naučnemu ministru tozadevna spomenica, ter da se pozovejo modroslovci drugih avstrijskih vseučilišč, da enako store. List „Die katholische Volksschule“, kateremu smo to vest povzeli, je pa mnenja, da je popolnoma prav, ako se praktični učitelji, ki so se s svojo pridnostjo v kaki stroki še prav posebno izobrazili, odlikujejo s tem, da se jih imenuje glavnim učiteljem na kakem učiteljišču. Zakaj bi bila ravno učitelju zaprta pot do višjega avanzovanja? Imenovani list obljublja tudi koncem svojega članka, da bode tudi „Tirolsko katoliško učiteljsko društvo“ storilo potrebne korake, da se ta drobtinica ohrani učiteljstvu. Tega mnenja smo tudi mi.

Pedagoško-katehetični tečaj v Salzburgu. O tem tečaju, ki se je vršil

meseca novembra l. l., je izšla 94 strani obsežna knjiga z naslovom „Scholae Salisburgenses“. Prvi del podaja kratko zgodovino o pripravah za tečaj, drugi del podaja vsebino predavanj in v tretjem delu sta dobesedni predavanji vseučiliškega profesorja dr. E. Seydla in dvornega svetnika dr. O. Willmanna. Knjiga stane 1 K, s poštnino 10 h več.

Protestant Pavel Krüger, predsednik nekdanje Transvaalske republike o vzgoji otrok. L. 1898 je bil Pavel Krüger četrtič izvoljen za predsednika Transvaala. Dne 12. maja 1898 je bil zaprisežen in se je ob tej priliki v svojem govoru med drugim spomnil tudi otrok in učiteljev. Govoril je takole:

„Nekaj besed tudi vam, ljubi moji otroci! Na vas predsednik države obrača svojo pozornost, kajti v vaših rokah gledam našo prihodnjo cerkev in našo državo. Ako pa odstopite od resnice in zabredete v zmote, izgubili boste svojo dedščino. Trdno se držite božje besede, v kateri so vas vzgojili vaši starši! Ljubite to besedo! Z vso močjo, katero imam, bom skušal cerkev in šolo podpirati, da boste prav tako v verskem kakor tudi v socialnem oziru postali koristni člani cerkve in države. In upam, da bodo duhovniki in učitelji v tem oziru tudi kar največ storili. Velika prednost je, da je vaša vlada odredila krščansko vzgojo, in vi uživate veliko prednost, ker se vas krščansko vzgojuje, — Prav tako velika prednost je, da sta vlada in ljudski zastop sprejela naš holandski jezik kot ljudski jezik. Držite se ga! Držite se jezika, v katerem so se vaši očetje bojevali in k Bogu molili, in kateri jim je postajal vedno ljubši. V tem jeziku prihaja k vam sveto pismo, v tem jeziku so brali vaši očetje sveto pismo, v tem jeziku je vera vaših očetov. Ako vam ne bode mar vašega materinega jezika potem vam tudi ne bo mar vaših očetov,

ne bo vam mar svetega pisma in ne bo vam mar vere; zašli bodete popolnoma na napačna pota... Prav dobro je, učiti se tujih jezikov, zlasti jezikov vaših sedov, s katerimi pogosto občujete, toda ptuji jeziki naj zavzemajo vedno le drugo mesto.

Učitelji in učiteljice, tudi vam nekaj besed! Vi ste kakor angeli varuhi otrok. namestniki staršev, ki so svoje otroke pri krstnem kamnu izročili Bogu, da bi bili za Boga, njemu v službo in njemu v čast vzgojeni. Prevzeli ste jih, da bi jih, kakor Kristus pravi, „pasli kakor jagnjeta v čast božjo“. Znano vam je, kako pripoveduje novi zakon, da so nekdanje žene pripeljale svoje otroke k Jezusu. Bili so to zdravi in ne bolni otroci. Nihče ne pošilja svojih zdravih otrok k zdravniku. Tu vidite torej žene, ki so prišle k Jezusu z zdravimi otroki. Apostoli so jih zavračali, Jezus pa jim je rekel: „Pustite male k meni priti in ne branite jim, ker teh je nebeško kraljestvo.“ Matere so prinesle svoje otroke, da bi sprejeli nebeški blagoslov za svoj notranji poklic, da bi bili notranje ozdravljeni.

Ako pa vi, učitelji in učiteljice, ne poznate vere, kako boste potem otroke privedli h Kristusu po veri? Upam pa, da jo poznate. Ne pozabite torej nikdar, otroke po veri voditi k Bogu! Skrbite tudi, da se vera ne bo potiskala v ozadje in da se ne bodo predavali samo posvetni vzgojevalni predmeti. Kajti v tem slučaju bi napadali vero in jo pozabili. Ako deluje človek le po naravi in znanstvu, potem začne to verovati, kar je rekel hudič: da bodo ljudje kakor Bog, in o takem možu se bo lahko reklo: „Čim večji je duh, tem večja je žival“; potem pada vedno bolj in bolj. Zatorej ne zanemarjajte vere, kajti ona je temelj cerkve in države. Držite se trdno sv. pisma in v tem duhu po-

učujte otroke, ki so vam izročeni, potem se vam bo lahko reklo: „Vrlo, dobri in zvesti hlapec. Bil si v malem zvest, narediti te hočem gospoda velikih reči. Idi v veselje svojega Gospoda.“

(Po „The Memoirs of Paul Krüger“.)

Liberalci so povsod enaki „prijatelj“ učiteljstva. Pred kratkim so bile deželnozbornske volitve na Pruskem. In povodom teh volitev piše „Der Schulfreund“ v IV. zvezku tek. letnika tako-le: „Čudno, da liberalci, ki vendar vedno zagotavljajo svoje prijateljstvo do učiteljstva, učitelja še ne spoznajo za vrednega, da bi sedel v njihovih vrstah. Sposobnih kandidatov jim vendar ne manjka. V teh krogih se rado zabavlja čez omiko sovražni centrum, toda kaj koristijo vse lepe besede, ako pa ni dejanj!“ Ali niso na Pruskem prav taki liberalci kakor na Kranjskem?

Vseučilišna knjižnica zgorela.

Dné 26. januarja t. l. je nastal v Turinu v knjižnici tamošnjega vseučilišča ogenj, ki je uničil pet dvoran. Zbirka rokopisov je nepokvarjena. Od 350.000 knjig jih je zgorelo do 100.000 v vrednosti pol milijona lir.

Lepe razmere na Ogrskem. Meseca majnika je iz Handlopa izginil šolski predstojnik Munkacs ter seboj odnesel cerkvene in občinske denarje. Od tega časa učitelji tukajšnjih šol še niso dobili nikake plače in so torej v največji bedi. Prosili so odpomoči pri krajnem šolskem svetu, toda brezuspešno. Sedaj pa so se brzojavno obrnili na naučnega ministra dr. Wlassicsa, kateri naj bi že končno rešil njihovo zadevo.

Verouk na italijanskih šolah, ki že doslej ni bil obligaten predmet, je odslej z odlokom naučnega ministra Orlando prepovedan. Ta je torej izvršil, kar je že prostozidar Nasi nameraval izvesti. Ker je že ljudstvo v ogromni

večini proti odpravi verouka iz šol, so se bali o tem predmetu v zbornici obravnavati in so zato opiraje se na strankarsko razlago obstoječih postav to prepoved izdali kot odlok naučnega ministarstva.

Kaj je smoter moderne ljudske šole? O tem se je prav odkrito izrazil Dequaire-Lobel, šolski nadzornik okraja de la Manche na Francoskem. Svojim podrejenim učiteljem in učiteljicam je pisal: „Smoter ljudskih šol ni v tem, otroke naučiti branja, pisanja in računstva, temveč ljudska šola bodi bojno sredstvo proti katoličanstvu. Naloga ljudske šole je vzgojevanje prostomislecev. Ako ljudskošolski učenec zapusti s svojim 13. letom šolske klopi in je še vedno veren, tedaj si od učiteljevega pouka ni ničesar pridobil. Ljudska šola bo le takrat res pokazala sadove svojega delovanja, ako bo otrok oproščen vseh dogem, ako bo zatajil vero svojih očetov, ako bo zavrgel katoliško vero. Ljudska šola je model, v katerega se dene krščanski otrok, iz njega pride renegat. Ker stvari ne vodijo tako hitro, kakor želimo, do splošnega odpada, polastiti se moramo monopola pouka; družine moramo prisiliti, da nam prepuste svoje otroke. Ne smemo pa misliti, da smo pri otrokih že kaj dosegli, dokler se ne upró proti duhovščini.“ Bolj odkrito se smoter šole ne more izraziti. In to si drzne pisati šolski nadzornik kljub dejstvu, da je katoliška cerkev tudi na Francoskem še vedno od države pripoznana verska družba!

Uporaba papirja. V Ameriki se iz papirja izdelujejo že vse mogoče reči. Tovarna v Springfieldu v Združ. državah izdeluje iz papirja steklenice za mleko, katere ne propuščajo tekočine in so tako cenene, da se po uporabi prav lahko vržejo proč. V Dessau (vojvodina Anhalt) izdeluje neka nova tovarna papirnate

brezpetnike (pantofeljne) Njih cena je tako nizka, da jih imajo v vseh hotelih za popotnike na razpolago in jih smejo popotniki celo seboj vzeti. — Tudi papirnate varnostne odeje za biljarde že izdelujejo v Nemčiji.

Mati in otrok. Pod tem naslovom so otvorili v Draždanih razstavo, ki ima nastopne dele: 1. Urejevanje stanovanja, pohištvo, kurjava, zračenje; 2. šola, šolske priprave, vzorna šola; 3. zdravi otrok (perilo, obleka, hrana); 4. bolno dete (higijeniška pravila); 5. igra in zabava.

Znamenitost št. 27. Ako se to število pomnoži s števili 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27 in 30, kažejo nam množine, pisane zaporedoma druga pod drugo, vse ednice po vrsti od 1—0. Dalje: Ako se v prvih peterih množinah soštejejo ednice in desetice, oziroma stotice, nam dado znesek 9, drugih petero množin pa 18. — Dalje nam kaže stopnja desetic pri prvih peterih številih zaporedoma: 8, 6, 4, 2, 0, pri drugih peterih številih pa: 8, 6, 4, 2, 1. — Tudi stopnje stotic kažejo nam, izvzemši štev. 4, ki se ponavlja, zaporedna števila: 1—8. V šoli se pri računskem pouku, ako dopušča čas, vse to z mladino lahko na deski vsкупno razpravlja. J. L.

Kako sodi otrok o svojem očetu. Ko je deček 10 let star, misli, da njegov oče prav veliko ve; s 15 leti misli, da on prav toliko vé kakor oče; z 20 leti si misli mladi mož, da vé še enkrat toliko kakor oče; s 30 leti misli, da bi bilo morebiti vendar prav, očeta za svét vprašati; s 40 leti misli, da oče vendar kaj več vé kakor on; s 50 leti že začenja očeta za svét izpraševati; s 60 in več leti, ko je že oče umrl, pa misli, da je bil čoe najmodrejši človek.

Sodba o učiteljih. Knjižica „Pouk krščanskim staršem“, katero je knezoškof Anton Bonaventura podaril svojim ver-

nikom za novo leto, govori o učiteljih tako-le (str. 58 in d.): „Če imate v vašem kraju verne, krščanske učitelje, nikdar ne morete dosti Boga zahvaliti zanje. Pobožni učitelj je pravi blagoslov za občino. Kar je samemu najljubše, zato bo navdušil tudi otroke. Visoko spoštujte take učitelje, saj so v neki meri dušni pastirji vašim otrokom. Utrdili jih bodo v verskem življenju bolj, kakor bi vi mogli. Naša kranjska dežela ima, hvala Bogu, nekaj učiteljev (žal, da g. pisatelj ni mogel reči: mnogo učiteljev. Op. ured.), ki so globokega verskega prepričanja. Mogel bi navesti več krasnih uzorov. Imenovati bi vedel može, ki so vzgojili živoverno ljudstvo. In sami zdaj po dolgoletnem delu gledajo sadove vzgoje, ki se je vršila na pravi podlagi. Veselé se, da je Bog blagoslovil njih in njihovo delo. Posebno me tudi veseli, da dobre učitelje, vi starši, tako zelo spoštujete in ljubite. Izkusil sem, da njih zasluge veste ceniti, da si v čast štejete, če jim smete zastonj kaj pripeljati, narediti ali drugače postreči. Lepo tako! Učitelji, od katerih je v mnogem odvisna sreča vaših otrok, niso primerno plačani. Mnogi težko ali komaj izhajajo. Kdor ni globoko veren, morda ravna po geslu: „Kakor me plačajo, tako bom pa delal.“ Kako hvalevredno je torej to vaše ravnanje, da greste na roko njim, ki si več prizadevajo, ki se krščansko vestno trudijo za pravo srečo, tudi za dušno srečo, vaših milih otročičev. Vsak delavec je vreden plačila. Vnetega, pobožnega učitelja se pa celo ne more preplačati. Če je za posamezno hišo dobra mati največji dar božji, je pa za šolsko občino prav to izvrsten učitelj, ki deluje v soglasju s sveto cerkvijo.

Dobé se pa tudi učitelji, katerim je liberalna mucka vso vernost snedla. V cerkev gredó le, če morajo z otroki, in če jih posvetna postava k temu sili. Za-

kramentov ne prejemaajo. Zapisani so za katoličane, pa so jim bolj všeč judovski časopisi kakor pa krščanski. Seve taki ne morejo biti v lep zgled vašim otrokom. Najhujše pa bi bilo, če bi svoje nekrščanske nazore celo otrokom prodajali v šoli. Tudi to se je že zgodilo v kakem kraju. Pa dobri starši niso odjenjali, da so se žalostne razmere brž izpremenile."

Ševčíkova goslarska šola v Pragi velja danes kot prva na svetu. Ševčík je mislil nastopiti kariero kot virtuoz, a težka očesna bolezen ga je odvrnila od tega. Sam vase zamišljen, je Ševčík globoko premišljeval skrivnosti goslarske godbe in način, kako bi mogel drugim razložiti, kar je sam spoznal. Tako je izumil čisto nov način goslarskega pouka in ustanovil šolo za virtuozne. Dolgo časa širni svet ni vedel zanj. A kmalu je prišel iz njegove šole virtuoz, ki je napolnil ves glasbeni svet z občudovanjem: Jan Kubelik, naslednik Frant. Ondříčka. Nato so pa prišli iz Ševčíkove šole drug za drugim: Jaroslav Kocián, Emanuel Ondříček, Heritesova, Miss Hall in drugi. Učenci so s svojo slavo razširili tudi glas svojega učitelja po vsem svetu ter pridobili Čehom ime prvih virtuozov na gosli.

Arabske številke. List „Das Neue Korrespondenzblatt für die Gelehrten- und Realschulen Württembergs“ podaja o takozvanih arabskih številkah sledeče: Kljub njihovemu arabskemu imenu (saphar = šteti) niso iznajdba Arabcev, kakor se splošno sodi; temveč ti so jih dobili nekako okoli 900 po Kr. od Indov, ki so jih našli iz podobe razdeljenega kroga in jih rabili kot nekako tajno pisavo. Zato jih tudi Arabci sami imenujejo Haruphael End, t. j. indijska pisna znamenja. Bolj znano je, da so ta znamenja Arabci prinesli na Špansko, od koder so se razširila po vsi Evropi. Najprvo jih je

uporabljal princ Alfonzo, sin Ferdinanda Kastilskega, ki jih je spoznal l. 1240 na nekem zborovanju arabskih učenjakov. Na Francoskem jih je prvi uporabljal astronom Joannes de Sacrabosco v svoji l. 1256. izšli „Sphaera“. Na Grškem se nove številke zasledé nekako okoli leta 1270. pri polyhistorju Maximos Planudes in na Nemškem šele leta 1371. na nagrobnih spomenikih v Pforzheimu.

Učiteljske plače na Moravskem. V teku zadnjih deset let so se na Moravskem trikrat zboljševale učiteljske plače. Vsled sklepov zadnjega deželnega zbora bodo imeli učitelji z zrelostnim izpričevalom 900 K, učitelji 1200 K, po osmih letih pa 1600, oziroma 1800 K, poleg tega pa še šest petletnic po 200 K. Voditelji eno- in dvorazrednic dobé po 200 K, voditelji pet- in večrazrednic pa po 400 K opravilne doklade.

»Katoliški« šolski nadzornik. V šolo X. stopi gospod inšpektor nepričakovano nekega dne popoldne. Otroci krepko pozdravijo: Hvaljen bodi Jezus Kristus! Ta pozdrav pa gosp. šolskemu nadzorniku ni bil popolnoma po godu. Spregovori torej: Vaš pozdrav, otroci, ni celo modern (v navadi) za sedanje čase, ker ni za vsakega. Lahko bi prišel v šolo tudi kak žid ali pagan, in za takega bi celo ne bil, ker ne veruje v Kristusa. Ako boste pa zanaprej vedno pozdravljali „dobro jutro“ ali „dober dan“, se ne more nihče spodtikati nad tem pozdravom. „Tedaj, ti deček“, nagovori prvega učenca v klopi, „kako boš, kadar zopet k vam pridem, pozdravil?“ Učenec: „Dober dan!“ „Zakaj?“ Deček nekoliko boječe: „Ker ste jud!“ Vznevoljen skimava z glavo gospod šolski ogleda in zarudi v lice. Učenec pa, hoteč popraviti, še bolj osrčen odvrne: „Ker ste pagan!“ Silno se razsrdi in začne rajše izpraševati drugi predmet. Ako bi naši gospodje

poslanci hoteli vedeti, kje se je to dogodilo, jim lahko povemo!

„Slov. Gosp.“

Vegove razglednice Gosp. stotnik Kavčič je v proslavo 150 letnice Vegovega rojstva napravil načrt za razglednico, na kateri je upodobljena Vegova slika, obdana z vojaškimi in učenjaškimi emblemi, Vegov grb, Vegova rojstna hiša in veličastna moravska cerkev. Razglednice se dobe najmanj po sto izvodov skupaj pri gospodu kapelanu M. Škrjancu v Moravčah. Vegove razglednice se bodo prodajale na drobno po vseh boljših knjigarnah in trgovinah s papirjem na Slovenskem. Čisti dobiček je namenjen za Vegov spomenik.

Rusko-japonsko bojišče. J. Blasnika nasledniki v Ljubljani so izdali zemljevid v barvah, ki obsega rusko-japonsko bojišče. Cena 20 vin. Zemljevid je izdelan jako lično, le krajevnih imen bode s časom premalo.

Statistika dopusta na ljudskih šolah izpričuje, da učiteljice preje obnemorejo vsled napora svojega poklica kot moške učne osebe. Na Pruskem je leta 1902 izmed 100 učiteljev 22,9% dobilo dopust, nasproti izmed 100 učiteljic 34,21%; od 100 strokovnih učiteljic pa celo 35,64%. Nasprotje pa se še bolj pokaže, ako se upošteva tudi podaljšanje dopusta. Iz tega je spoznati, da je 2334 učiteljev živalo dopust samo 21.422 dni, dočim je 1831 učiteljic imelo dopust dni 24.756. Na poedinega učitelja pride torej 7,43 dni, na eno učiteljico 14,41, a na

strokovno učiteljico 13,51 dni. Povprečno potrebujejo torej učiteljice dvakrat toliko dopusta kot učitelji. A kar se tiče vzroka bolezni, jih je največ bolehalo na pljučih in živcih.

V Št. Lambertu je izvoljen predsednikom krajnega šolskega sveta velečastiti gosp. župnik Jos. p. Plantarič, namestnikom g. Ivan Vrtačnik.

Šolstvo na Koroškem. Prestavljen je učitelj Fr. Rabl iz Škocijana k Fari ob Prevaljah; za podučitelja v Vrbi je imenovan učiteljskičnik Fr. Kreiner; na šoli v Apačah poučuje tamošnji provizor J. Dragasnik; nadučitelj H. Rihter v Pontablju je šel v stalni pokoj; podučitelj Fr. Hillbrand v Vrbi je zapustil šolsko službo. — Šola v Kapli ob Dravi je razširjena v trirazrednico. Na šoli na Jezerskem se pričinja šolsko leto o Velikinoči. Meščansko šolo snujejo v Trgu. — Zopet so zapustile tri učne moči deželo ter se podale na Štajersko. Med njimi je šolski vodja Jurij Lulek na Suhi. — Razpisano je mesto učitelja na šoli v Št. Jakobu v Rožu do dné 18. marca, v Pontablju do dné 24. marca. — Na meščanski šoli v Velikovicu se je ustanovilo mesto veroučitelja, ki se razpiše s prihodnjim šolskim letom. Dobil bo plačilo II. razr. — Prestavljeni sta podučiteljici gospodična Iv. Vidmar iz Prevalj v Pontabelj, gospodična A. Treiber iz Brnce v Šent Jakob v Rožu. — Gimnazija Benediktincev v Št. Pavlu je končno dobila pravico javnosti.

„Slovenski učitelj“ izhaja enkrat na mesec (15).

Cena mu je na leto 4 K, na pol leta 2 K.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.
Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega učitelja“ v Ljubljani.
